

تأثیر جهانی شدن ارتباطات بر گرایش شهروندان به حفظ محیط زیست (مورد تجربی ساکنین شهر تهران)

مریم رضایی^۱ / سید یعقوب موسوی^۲

تاریخ دریافت مقاله: اردیبهشت ۹۶ تاریخ پذیرش نهایی: مرداد ۹۶

چکیده

با افزایش آلودگی‌های محیطی و تخریب فزاینده زیست‌بوم توجه و نگرانی جامعه‌ها متوجه علل، پیامدها و نیز راه‌های کاهش آن شده است. عوامل مختلفی در کاهش شرایط تهدید کننده فوق دخالت دارند. پژوهش حاضر با تأکید بر نقش رسانه‌ها و جهانی شدن ارتباطات به مطالعه گرایش به حفظ و حراست از محیط‌زیست در بین شهروندان ساکن در شهر تهران می‌پردازد. روش مطالعه در این بررسی از نوع پیمایش است. تعداد ۲۷۷ نفر از ساکنین شهر تهران در سه منطقه یک، پنج و چهارده شهری انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از آزمون تحلیل همبستگی و رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. یافته‌های آزمون تحلیل همبستگی نشان می‌دهد که بین جهانی شدن ارتباطات و گرایش به حفظ محیط‌زیست رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

واژگان کلیدی: حفظ محیط‌زیست، جهانی شدن ارتباطات، گرایش به حفظ محیط‌زیست، تخریب محیط‌زیست، آلودگی‌های محیطی، آگاهی ارتباطی.

۱- کارشناس ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: rezaei_m84@yahoo.com

۲- دانشیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

مقدمه و بیان مسئله

قرن بیستم و خصوصاً نیمه دوم آن و به دنبال آن قرن حاضر سرشار از تغییرات سریع و بی‌سابقه در محیط‌زیست جهان بوده است. اثرگذاری انسان بر طبیعت پیرامونش و تبعات تخریبی آن به کانون توجه محافل علمی، مراکز پژوهشی، رسانه‌های گروهی و نیز سیاست و برنامه‌های دولت‌ها تبدیل شده است. این وضعیت تا سال‌های کنونی با شدت بیشتر ادامه داشته و دارد. تقریباً هیچ زیستگاه یا اکوسیستم طبیعی در سطح زمین باقی نمانده است که دستخوش تغییر نگردیده باشد. تحولات زیست‌محیطی زاینده فعالیت‌های بشری، اگرچه از دیرباز آغاز گردیده است اما هیچ‌گاه به اندازه دهه‌های اخیر مورد توجه نبوده و پیش‌ازین به هیچ عنوان نگرانی‌های مجامع بشری در این رابطه این‌قدر با بدبینی همراه نبوده است. با افزایش توجه به قدرت تفکر و توسعه دانش، چنین انتظار می‌رفت که بشر هر روز بیش از گذشته به قدرتی تبدیل شود که بتواند معیارهای ارزشمند محیط‌زیست را حفاظت و بهبود بخشد؛ اما بالعکس به نظر می‌رسد که انسان به‌طور روزافزون به نیرویی مقتدر تبدیل می‌شود که مایه ایجاد آشفته‌گی در بستر حیات خود و قطع ریشه‌های هستی‌اش می‌گردد.

مطالعات محیط شناختی انجام شده نشان می‌دهد که رشد اقتصادی به علت برداشت‌های بی‌وقفه‌ی منابع طبیعی، باعث ویرانی منابع حیاتی و گسترش آثار تخریب بر محیط زیست شده است و این فرایند هم‌چنان در محیط‌های بزرگ زیستی از جمله شهرهای بزرگ ادامه دارد. از جمله نشانه‌های تخریب محیط تولید زباله‌ها و پسماندهای صنعتی، غذایی، خدماتی و شیمیایی است. شیوه دفن و انهدام زباله‌ها و یا روش‌های مدیریت پسماندهای صنعتی در محیط‌های شهری از مسائل مهم اجتماعی در محیط‌های شهری است. هر نوع رفتار نادرست در قبال محیط‌زیست تبعات خطرناکی را در تولید عوارض زیست‌محیطی همراه خواهد داشت. می‌توان گفت دامنه افزایش تخریب زیست‌محیطی تنها متوجه شهر و محیط‌های جمعیتی در کشورهای صنعتی

جهان نبوده است بلکه به تدریج موضوع به سایر کشورها و مناطق در جهان از جمله در کشور ما و محیط‌های بزرگ شهری در ایران نیز سرایت پیدا کرده است. ورود صنایع جدید و افزایش تولیدات و نیز مصرف فرهنگ صنعتی الگوی ارتباط انسان و طبیعت در شهرهای کشور ما را نیز تحت تأثیر قرار داده است. شهر تهران مستثنی از این قضیه نیست، این شهر در طول حیات خود و به‌ویژه در دهه‌های اخیر و به دنبال گسترش شهرنشینی فزاینده ناشی از مهاجرت و رشد شتابان صنعتی شدن، افزایش روزافزون استفاده از منابع صنعتی از جمله اتومبیل روند صعودی را از منظر آلودگی‌ها، تخریب محیط‌زیست و از بین رفتن مواهب طبیعی تجربه کرده و می‌کند. عمده‌ترین علائم و نشانه‌های تخریب محیط‌زیستی در این شهر شامل افزایش انواع مختلف آلودگی هوا، آب‌و‌خاک و نیز تولید و تجمع زباله‌ها، افزایش انواع مختلف پسماندهای مصرفی، از بین بردن گیاهان و فضای سبز، افزایش استفاده از سوخت‌های فسیلی، از بین رفتن منابع عمده طبیعی است.

طبق گزارش‌های رسمی و غیررسمی در طی سال‌های اخیر درصد قربانیان ناشی از مخاطرات و عوامل زیست‌محیطی از نوع آلودگی، از جمله بیماری‌های تنفسی و ریوی، بینایی، شنوایی و پوستی در این شهر افزایش یافته است. به نظر عده‌ای از کارشناسان سلامت محیط پاره‌ای دیگر از عوارض و بیماری‌های شایع از نوع سردرد، خستگی، افزایش فشار خون، تحریک‌پذیری و زودرنجی، ضعف سیستم بدنی، سوءهاضمه و مشکلات گوارشی، آسیب‌پذیری در مقابل بیماری‌ها احتمالاً متأثر از عوارض زیست‌محیطی در شهر است.

عوامل مختلفی می‌تواند در کاهش عوارض زیست‌محیطی مؤثر باشند. گزارش بانک جهانی بیان می‌کند که اطلاعات خوب شهروندان در بهترین موقعیت بر حکومت و آلوده‌کنندگان فشار وارد آورده و آنان را مجبور به پذیرش هزینه‌های آن و حمایت و پذیرش سیاست‌های زیست‌محیطی می‌کند. (گزارش بانک

اطلاعاتی تأثیر آشکاری بر شکل‌گیری رفتار زیست‌محیطی افراد در جهت حفظ محیط‌زیست دارد. پژوهش حاضر درصدد است به‌منظور شناخت بهتر ابعاد ارتباط بین انسان و محیط در شهر و نیز رابطه بین میزان و کیفیت دسترسی به ارتباطات جهانی و تأثیر آن در گرایش افراد در برابر منابع زیستی و محیطی در شهر تهران را مورد مطالعه قرار دهد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

بروز بحران‌های زیست‌محیطی موجب طرح این پرسش شده است که آیا محیط‌زیست می‌تواند در مقابل رفتار فعلی انسان‌ها دوام بیاورد؟ هرروز بر این آگاهی افزوده می‌شود که نه می‌توان همانند گذشته به مصرف منابع جهان ادامه داد و نشانه‌های تنگناهای زیست‌محیطی در همه‌جا آشکار شده است. اگرچه ارائه آمار و اطلاعات پیرامون وضعیت محیط‌زیست لازم است، اما بیش از این که به اطلاعات علمی درباره خسارات وارد شده به زمین نیاز باشد به توافقی جمعی درباره‌ی چگونگی رفتار نسبت به این سیاره نیاز است. در این شرایط انسان باید به این پرسش سخت پاسخ گوید که: هنگامی که افراد خواهان به حداکثر رساندن سود خود هستند چگونه می‌توان از بهره‌برداری بیش‌ازحد تخریب منابع طبیعی جلوگیری کرد؟ در واقع چالش موجود چگونه زندگی کردن بر روی زمین نیست بلکه قبولاندن این چگونگی به افراد است (محقق داماد و همکاران، ۱۳۸۶). در این راستا می‌توان به بیانیه هشدار دانشمندان به بشریت در سال ۱۹۹۲ اشاره کرد که در آن بیش از ۱۰۰۰ دانشمند از ۷۲ کشور از جمله ۱۰۵ برنده جایزه نوبل با انتشار نام‌های خود اعلام نمودند که برای توجه به زمین، رفتار و شیوه نگرش جدیدی لازم است (کاستلز، ۱۳۸۶).

باورهای زیست‌محیطی با جهان‌بینی، به‌عنوان نظامی از گرایش‌ها و باورها درباره رابطه بین انسان و محیط‌زیست، تعیین‌کننده رفتارهای حفاظتی یا چارچوب‌های مرجعی هستند که هنگام تعامل با محیط‌زیست از آن‌ها استفاده می‌شود. در این رابطه می‌توان گفت که طرز فکر ما اولین چیزی است که وارد محیط می‌شود و با شکل‌دهی

جهانی: ۱۳۸۵). در کنار توسعه و انتشارات اطلاعات توجه به سایر زمینه‌ها نیز از اهمیت فوق‌العاده برخوردار است. مثلاً بهبود سطح متوسط سواد و آموزش بالاترین تأثیر را بر روی تلاش‌ها برای محافظت از محیط‌زیست دارد. آموزش و اطلاعات فرصت‌های افراد را برای بهره‌گیری از اطلاعات اساس در مورد مسائل محیط‌زیست و تهدیدات بالقوه آن افزایش می‌دهد. برخی از محققان بر این نکته توافق و تأکید دارند که اطلاعات در مورد علل و نتایج تخریب محیط‌زیست آن‌قدر تکنولوژیک و خاص است که افکار عمومی به‌راحتی قادر به دستیابی دانش و فهم در مورد آن نیست. آن‌ها معتقدند که افراد با آموزش‌های علمی می‌توانند دلایل و نتایج آلودگی محیط‌زیست را بفهمند. (پارک، ۱۹۹۸). به‌عبارت‌دیگر هنگامی که افکار عمومی اطلاعات بهتری در مورد مباحث محیط‌زیست به دست می‌آورد، چشم‌انداز بهتری نسبت به گرایش‌های زیست‌محیطی نشان می‌دهد. تأثیر افزایش اطلاعات و آموزش‌های زیست‌محیطی تغییر رفتار افراد است. (پارک، ۱۹۹۸).

به دنبال انقلاب در جهان ارتباطات و تحول در ابزارها و امکانات آن مسئله جهانی‌شدن ارتباطات و اثرات مستقیم و غیرمستقیم در افزایش آگاهی و نیز تشویق به درک حس مسئولیت در قبال حفظ محیط‌زیست به محور مهم تحقیقات و سیاست‌گذاری‌ها تبدیل شده است. به نظر می‌رسد جهانی‌شدن ارتباطات پدیده‌ای قدرتمند است که باعث گسترش دانش و شناخت از موضوعات مرتبط با زیست بومی انسانی به‌ویژه در شهرها شده است. دانش و آگاهی باعث پردازش تئوری زیست‌محیطی در عرصه‌ی منطق و استدلال‌های که در آن عرصه تئوری‌های زیست‌محیطی به‌دوراز افراط و تفریط در جهت ارتقا دید زیست‌محیطی در جهان خواهد بود. به نظر لولان، ایو اگر جهانی‌شدن حاکمیت مطلق دولت را تهدید می‌کند اما برای مسائل زیست‌محیطی، یک فرصت تازه‌ای جهت افزایش همکاری و ملاحظات زیست‌محیطی است. (لولان و ایو، ۱۳۷۳). بهره‌مندی از این ارتباطات و منابع

تمرکز داشت که بزرگسالانی که گرایش‌های زیست‌محیطی را از خود نشان می‌دهند احتمالاً رفتارهای زیست‌محیطی لازم را نیز بروز می‌دهند. تحلیل رگرسیونی پژوهش آنان نشان می‌دهد که گرایش‌های زیست‌محیطی به طور معناداری رفتارهای زیست‌محیطی را پیش‌بینی می‌کند و دانش زیست‌محیطی ارتباط بین گرایش‌ها و رفتارهای زیست‌محیطی را تبیین می‌کند. این نتایج در مورد مردان بیشتر صدق می‌کند.

فلوریان کایسر و همکارانش (۱۹۹۹) در پژوهش خویش با عنوان «گرایش‌های زیست‌محیطی و رفتارهای اکولوژیکی» که در دانشگاه زوریخ انجام داده‌اند نشان می‌دهند که گرایش‌های محیط زیستی را باید به‌عنوان فاکتورهای پیش‌بینی کننده‌های قوی رفتارهای زیست‌محیطی در نظر گرفت. آنان معتقدند که مطالعات قبلی در این زمینه با شکست مواجه شده‌اند زیرا سه محدودیت اساسی را در نظر نگرفته‌اند: (۱) کمبود مفاهیم مربوط به گرایش. (۲) کمبود اندازه‌گیری ارتباط بین نگرش و رفتار در سطح عمومی. (۳) در نظر نگرفتن محدودیت‌های رفتار خارج از کنترل مردم. آنان درنهایت به این نتیجه می‌رسند که دانش زیست‌محیطی ۴۰٪ از واریانس گرایش زیست‌محیطی را تبیین می‌کند که خود پیش‌بینی کننده ۷۵٪ از واریانس کل رفتار زیست‌محیطی است.

کاساپ اقلو (۲۰۰۲) در مطالعه‌ی خویش در ترکیه با عنوان «گرایش و رفتارهای زیست‌محیطی در شهرهای غربی ترکیه» برای شناسایی متغیرهایی که بیشترین تأثیر را در برانگیختن افراد برای فعالیت در رفتارهای زیست‌محیطی انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که وضعیت مادی آزمودنی‌ها از متغیرهای مهم پیش‌بینی رفتارهای مثبت زیست‌محیطی بود، به این نحو که افراد با سطح رفاه بالا رفتارهای زیست‌محیطی بیشتری را در مقایسه با افراد با درآمد کمتر انجام می‌دادند در این مطالعه جنسیت تأثیر مثبتی بر رفتارهای محیطی نداشته است.

استامن و پارکر (۱۹۸۷) مطالعه خویش با عنوان «تأثیر تحصیلات، سن و رسانه بر رفتار زیست‌محیطی» را با

چگونگی ارزش‌گذاری اجزای مختلف زیست‌بوم، چگونگی رفتار ما با آن را تعیین می‌کند. لذا نوع رفتار ما با محیط‌زیست تا حد زیادی به چگونگی درک ما از رابطه خود به آن وابسته است این‌که ما چگونه برای محیط‌زیست ارزش قائلیم، تعیین‌کننده این است که نقش و عملکرد خود را بر زمین چگونه می‌بینیم و برای به اشتراک گذاردن این منابع با دیگران چگونه رفتار می‌کنیم (محقق داماد و همکاران، ۱۳۸۶).

مسائل محیط‌زیست گسترده‌اند و تغییرات عظیم در شیوه زندگی و فرهنگ غالب بر انسان در عصر حاضر و رسیدن به سطح سازگار با محیط‌زیست و تأثیر بر محیط‌زیست و همچنین فراهم کردن فرصت‌هایی برای حل مشکلات زیست‌محیطی باید موردتوجه بیشتری قرار گیرند. با توجه به اهمیت مسائل زیست‌محیطی و نقش اساسی رفتارهای انسان در حفظ یا تخریب آن لازم است که رفتار انسان مدنظر قرار گیرد. (صالحی، ۲۰۰۸). در این مطالعه بر رفتار و گرایش انسان به‌جای جنبه‌های فناورانه و طبیعی محیط‌زیست تأکید شده است حل‌وفصل معضل زیست‌محیطی نه تنها در تغییرات تکنولوژیک نهفته است بلکه در نگرش و رفتار انسان نسبت به محیط‌زیست وجود دارد.

اهداف پژوهش

تبیین دسترسی و استفاده از منابع ارتباطات جهانی و تأثیر آن بر گرایش مردم در قبال حفظ محیط‌زیست. به عبارت دیگر هدف اصلی در این تحقیق آن است که مشخص نماید آیا برخورداری و استفاده افراد از منابع ارتباطات جهانی باعث تغییر در گرایش، رفتار آن‌ها در قبال محیط‌زیست می‌شود یا خیر.

پیشینه‌ی تحقیق

میلهلود و جنا (۲۰۰۵) در مقاله‌ای با عنوان «آیا رفتار زیست محیطی، گرایش‌های خود اثربخشی و دانش بزرگسالان از یکدیگر متمایز است؟» تلاش داشته‌اند تا ارتباط بین رفتارها و گرایش زیست‌محیطی بزرگسالان را مورد آزمون قرار دهند. تئوری آنان بر این نکته

تجارت جهانی و بازار آزاد اثرات دوسویه بر محیط‌زیست دارد. در یک سر طیف امکان ارتباطات میان کشورهای مختلف را افزایش داده و این باعث ورود تکنولوژی‌ها برتر و دانش به کشورهای فقیر شده و نوآوری‌های تکنولوژیکی دانش می‌تواند سبب کاهش تخریب محیط‌زیست شود.

از سوی دیگر، به دلیل افزایش ارتباطات و صادرات و واردات کشورهای توسعه‌یافته سعی بر آن دارند که صنایع آلوده‌کننده را به مناطق فقیرتر انتقال دهند و صاحبان این صنایع هم تمایل بیشتر به مهاجرت به مناطقی را دارند که قوانین زیست‌محیطی به دلیل پایین بودن درآمد کمتر است مهاجرت نمایند. کشورهای در حال توسعه نیز در جریان سرمایه‌گذاری‌های رقابتی این صنایع و مهاجران همراه آن را می‌پذیرند و به آلوده‌کنندگان و دارندگان صنایع آلوده‌کننده جهان تبدیل می‌شوند؛ بنابراین کشورهای توسعه‌یافته مزایای کیفیت محیط‌زیست را که پیامد تجارت آزاد است را به دست می‌آورند درحالی‌که کشورهای درحال توسعه این مزایا را از دست می‌دهند.

نویسنده نهایتاً نتیجه می‌گیرد که جهانی شدن به کشورهای توسعه‌یافته در کاهش آلودگی‌ها کمک می‌کند اما آلودگی را در کشورهای رو به توسعه افزایش می‌دهد.

مطالعه‌ی سانگ باوم شین در (۲۰۰۴) با «عنوان جهانی شدن اقتصاد و محیط‌زیست در چین» یک مطالعه موردی مقایسه‌ای از شهرهای شنیانگ و دالیان در چین بررسی اثرات مثبت جهانی شدن اقتصاد بر محیط‌زیست در دو شهر شنیانگ و دالیان چین می‌پردازد. در این مطالعه تمرکز بر مقایسه دو شهر دالیان و شنیانگ از نظر کیفیت محیط است. شهر دالیان به دلیل اقتصاد باز و ارتباطات بین‌المللی و تجاری وضعیت زیست‌محیطی بهتری را تجربه می‌کند. نویسنده معتقد است که شهر دالیان سازمان‌های حفاظت از محیط‌زیست را زودتر از شهر شنیانگ گسترش و توسعه داده است و تنظیمات و قوانین

این عبارات آغاز می‌کنند که: علی‌رغم این‌که تلویزیون به‌عنوان منبع اولیه از اطلاعات زیست‌محیطی است اما برخی مطالعات نشان داده‌اند که خوانندگان روزنامه و افرادی که در فعالیتهای زیست‌محیطی شرکت می‌کنند دانش زیست‌محیطی بیشتری دارند. این امر می‌تواند نشان دهد که رسانه‌های دیگر در افزایش دانش زیست‌محیطی افراد مؤثرترند و یا این‌که طرفداران حفظ محیط‌زیست ترجیح می‌دهند اطلاعات زیست‌محیطی خود را از سایر منابع اطلاعاتی تأمین کنند. اغلب این مطالعات در رابطه با تأثیر رسانه‌ها بر آگاهی، به بررسی تأثیرات آتی این برنامه‌ها پرداخته‌اند. در برخی مطالعات مطرح می‌شود که دادن اطلاعات می‌تواند آگاهی زیست‌محیطی افراد را تقویت کند و شخص از این اطلاعات برای شکل دادن یا ایجاد هر اطلاعات جدیدی استفاده می‌کند. این عقیده وجود دارد که عوامل دیگری نیز برای شکل دادن یا ایجاد آگاهی‌های زیست‌محیطی موردنیاز است، نظیر اطلاعات قبلی در مورد مسئله، ارتباط با حیوانات زنده و ... اگرچه رسانه‌ها می‌توانند اطلاعات موجود فرد را تقویت کنند اما زندگی در محیط‌های شهری درحال توسعه، محدودیت دسترسی به منابع، برخورد شخص با فقدان فضاهای باز یا افزایش آلودگی هوا نیز می‌تواند در تحریک مردم برای فعالیت مثبت زیست‌محیطی مؤثر باشد.

مطالعه‌ی سومیاناندا دیندا (۲۰۰۶) با «عنوان جهانی شدن و محیط‌زیست: آیا فرضیه وجود آلودگی به‌تنهایی می‌تواند اثرات جهانی شدن بر محیط‌زیست را تبیین می‌کند؟» که در کلکته انجام گرفته است. تمرکز مطالعه‌ی دیندا بر اثرات منفی و مثبت جهانی شدن بر محیط‌زیست است. وی با استفاده از تکنیک پانل داده‌های مربوط به انتشار CO₂ اثرات جهانی شدن را بر سطح آلودگی، شدت آلودگی و تغییرات نسبی آلودگی برای کشورهای درحال توسعه و کشورهای توسعه‌یافته را ارزیابی می‌کند. نویسنده معتقد است که تجارت بین‌المللی محیط‌زیست را تحت تأثیر قرار می‌دهد و این اثرگذاری به ویژگی‌های اساسی کشورها وابسته است.

موضوع) را می‌توان با تئوری گرایش آغاز کرد. دلیل انتخاب تئوری گرایش برای تبیین موضوع تحقیق را این‌گونه می‌توان بیان داشت که «شناخت آگاهی، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی فرهنگی از اساسی‌ترین نیازهای بنیادی در امر برنامه‌ریزی فرهنگی و پیگیری تحولات آن در آینده است (محسنی، ۱۳۷۹). همچنین توجه بسیار زیاد به گرایش به این نکته برمی‌گردد که گرایش زمینه‌ی رفتار است. به عبارت دیگر نوع و شدت گرایش و تمایل به پدیده، شیء یا شخصی، عملکرد فرد در خصوص آن پدیده، شخص یا شیء را تا حد زیادی تحت تأثیر قرار می‌دهد» (شریفی، ۱۳۷۵). از سوی دیگر گفته می‌شود: گرایش یک آمادگی ذهنی برای یک عمل است یعنی ترکیب شناخت‌ها، احساس‌ها و آمادگی برای عمل نسبت به یک چیز معین، فکر، احساس و نحوه‌ی دلخواه رفتار نسبت به یک موضوع گرایش را به وجود می‌آورد. تمایل فرد به انجام آن رفتار را هنجار، عادت‌ها، آگاهی، اطلاعات و ... را تعیین می‌کنند (ماری هایدی، ۲۰۱۰).

اجزای گرایش را احساس یا عاطفه، شناخت و ارزیابی و رفتار تشکیل می‌دهند (شکرکن، ۱۳۷۲). جزء احساسی یا عاطفی گرایش شامل احساسات مثبت و منفی، خوشایند یا ناخوشایند در رابطه با موضوع گرایش است. مؤلفه شناختی باور ذهنی و فکری فرد است که یک چیز به چه علت خوب یا بد است. جزء شناختی آگاهی فرد درباره‌ی یک پدیده است که این آگاهی می‌تواند درست باشد یا غلط. به عبارت دیگر «باورهایی است که شخص در مورد موضوع گرایش دارد، باورها و اطلاعات شناخت‌هایی هستند که فرد راجع به موضوع گرایش دارد» (شکرکن، ۱۳۷۲). فیش باین و آیزن دو تن از نظریه‌پردازان برجسته در زمینه‌ی مقوله گرایش معتقدند که اطلاعاتی که شخص در معرض آن قرار می‌گیرد در شکل دادن به گرایش‌های فرد مؤثرند زیرا شکل‌گیری گرایش‌ها در ابتدا به صورت یک فرآیند یادگیری آغاز می‌شود، به نحوی که شخص در معرض اطلاعات و تجربه‌های مربوط به یکشی یا موضوع قرار می‌گیرد.

زیست‌محیطی دقیقی را برای جلوگیری از تخریب محیط‌زیست از شرکت‌های خارجی اخذ نموده است. این شهر به دلیل باز بودن شرایط اقتصادی (روابط اقتصادی با شرکت‌های خارجی) می‌تواند انواع سیاست‌های زیست‌محیطی را اعمال کند. این شهر به واسطه‌ی روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای پیشرفته و شرکت چندملیتی فرصت بهره‌مندی و آشنایی و تطابق با نهادهای سیاسی جدید را به دست می‌آورد. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی که پیامد تغییرات اقتصادی و سیاسی است به‌عنوان یک استراتژی برای مقابله با خسارات احتمالی زیست‌محیطی است.

مکانیسم‌های ارتقای استاندارد موانع سبز، الزامات زیست‌محیطی چندجانبه، موافقت‌نامه‌های تجاری و بین‌المللی و پیمان‌های زیست‌محیطی از دیگر مزایای وجود اقتصاد باز و روابط تجاری در شهر دالیان است. سانگ باوم معتقد است که شرکت‌های خارجی ادراک بازیگران محلی را به سمت بهبود حفاظت محیط‌زیست و توسعه اقتصادی سوق می‌دهند. از سوی دیگر تجارت‌های آزاد و بین‌المللی افزایش درآمد را به همراه دارد که افزایش درآمد خود منجر به بهبود وضعیت محیط‌زیست در شهر دالیان شده است.

نهایتاً سانگ باوم اثرات جهانی شدن اقتصاد را برای محیط‌زیست مثبت ارزیابی می‌کند و بیان می‌دارد که: پیامد سیاست‌های جهانی شدن اقتصاد برای کشورهای درحال توسعه مفید است ارتباطات و تجارت‌های خارجی، شبکه‌های سازمان‌های غیردولتی محیط‌زیست، می‌تواند مکانیزم‌های مؤثری برای تقویت تلاش‌ها برای حفاظت از محیط‌زیست در کشورهای درحال توسعه باشد، آگاهی بازیگران داخلی از خطرات و مزایای تجارت آزاد می‌تواند به اتخاذ استراتژی‌های بهتر منجر شود.

تحلیل فضای مفهومی و نظری پژوهش

مفهوم گرایش: تبیین تأثیر جهانی شدن ارتباطات بر گرایش به حفظ محیط‌زیست به‌عنوان یک عامل آگاهی‌بخش و شناختی (اطلاعات و شناخت در مورد

عملکرد ارتباطات جهانی

منابع اطلاعاتی که فرد در معرض آن قرار می‌گیرد و از طریق آن آگاهی فرد افزایش و ارتقا می‌یابد و به عبارتی منابع اطلاعاتی که فرد به آن‌ها دسترسی داشته و از آن بهره‌مند می‌گردد نقش مهمی در افزایش آگاهی فرد دارد. در این میان رسانه‌های ارتباطی از جمله رسانه‌های نوین الکترونیکی یکی از منابع مهم در ایجاد، ارتقا و افزایش آگاهی افراد است. «چنانچه درست باشد که رسانه‌های همگانی برجهت دادن به گرایش‌ها و رفتارهای عامه یا شدت بخشیدن به آن‌ها تأثیر ناچیزی دارند، باید دانست که با برنامه‌ریزی‌های زمان‌بندی شده‌ی خود در عرصه‌ی رخدادهای موفق می‌شوند بر گرایش‌های مردم به موضوع‌های مختلف تأثیر بگذارند» (گیدنز، ۱۳۸۶).

گیدنز توسعه‌ی رسانه‌های الکترونیکی را عامل ایجاد ارزش‌های نوینی می‌داند که انسان‌های عصر حاضر و برخوردار از این رسانه‌ها را با انسان‌های اعصار گذشته متفاوت می‌سازد. رسانه‌های الکترونیکی و پیشرفته‌ی امروزی جهان گسترده را به هم می‌پیوندند. «دنایای حاضر به صورت دنیایی واحد با چارچوب تجربی همسان درآمده است و البته در همین دنیا اشکال تازه‌ای از پاره پاره شدن‌ها و پراکندگی به چشم می‌خورد» (گیدنز، ۱۳۷۸). «درواقع توسعه‌ی ارتباطات بستری را فراهم آورده است که در آن پدیده‌ها برد جهانی می‌یابند. بهره‌مندی پدیده‌های مختلف از فناوری ارتباطات این امکان را فراهم می‌کند که در عرصه‌های جهانی خود را عرضه کنند و یا حتی برجهانیان تحمیل کنند» (سوری، ۱۳۸۰). جهانی شدن پدیده‌ای قدرتمند است که باعث گسترش دانش و آگاهی می‌شود. دانش و آگاهی باعث پردازش تئوری‌های زیست محیطی در عرصه‌ی منطق و استدلال‌های علمی خواهد شد که در آن عرصه تئوری‌های زیست محیطی به‌دوراز افراط و تفریط در جهت ارتقا دید زیست محیطی در جهان خواهد بود. اگر جهانی شدن حاکمیت مطلق دولت را تهدید می‌کند اما برای مسائل زیست‌محیطی، یک فرصت تازه‌ای جهت افزایش همکاری و ملاحظات زیست‌محیطی ایجاد می‌کند. (لولان ایو، ۱۳۷۳).

ارتباطات و محیط‌زیست

وسایل ارتباطات جمعی و رسانه‌ها به‌عنوان منابع اولیه‌ی اطلاعات نقطه شروع برای بسیاری از مباحث در مورد آگاهی عمومی و نگرانی‌ها در مورد محیط‌زیست است. (هنسن، ۲۰۰۶).

تردیدی نیست که نقش رسانه‌ها و ارتباطات در افزایش آگاهی در مورد محیط‌زیست از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. دور از واقعیت نیست که ما بخشی از رشد و ارتقا ادراک عمومی را در کلیه زمینه‌ها مرهون خدمات رسانه‌ها و ارتباطات برشماریم.

تهییج، ترغیب و تشویق افکار عمومی در مخالفت یا موافقت با سیاست یا برنامه‌ای، مهم‌ترین سلاح در یکی دو قرن گذشته در دست سیاستمداران بوده‌اند. با گسترش ارتباطات رسانه‌ای گروه‌های مختلف، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و حتی طرفداران محیط‌زیست به‌گونه‌ای از آن برای پیشبرد خواسته‌های خود استفاده کرده‌اند. «رسانه‌ها در انتقال اطلاعات و دستاوردهای اطلاعاتی در حقیقت به‌عنوان پل، شکاف بین جامعه و دانش را پر می‌کنند». (کاپور، ۲۰۱۱).

افکار عمومی جهان از منابع مهم حمایت از محیط‌زیست است. قدرت افکار عمومی در کمیته‌ها، جنبش‌ها و موسسه‌های دفاع از محیط‌زیست متبلور می‌شود که هدفشان درخواست اجرای قوانین و یا دادن پیشنهاد تازه برای نگهداری از انسان‌ها و موجودات است. البته قسمت اعظم موفقیت نهضت‌های محیط‌زیست از این واقعیت ناشی می‌شود که این نهضت‌ها بیش از هر نیروی اجتماعی دیگری، به بهترین نحو قادر به سازگاری با شرایط ارتباطات و تجهیز و بسیج در پارادایم نوین تکنولوژی بوده است. (دبیری و واحدناوان، ۱۳۹۰).

تردیدی نیست که از بدیهی‌ترین تأثیرگذاران بر آموزش و تنویر افکار عمومی در نگهداری از محیط‌زیست، رسانه‌ها هستند. از آنجایی که بیشتر رسانه‌های جمعی موردتوجه عموم هستند و مردم، پاره‌ای از اوقات شبانه روز خود را به مطالعه، دیدن و یا شنیدن اطلاعات و اخبار منعکس شده در آن‌ها اختصاص می‌دهند، بنابراین

آزاد جدید اقتصاد جهانی، به مرزهای ملی محدود نمی‌شوند (بری، ۱۳۸۰).

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های جهانی شدن پیوند مسائل محلی با مسائل جهانی است. حقوق بشر، با این استدلال که هر فردی عضوی از جامعه‌ی بشریت است. تک تک افراد را به کل بشریت پیوند می‌زند. مسئله‌ی دیگر مربوط به کره‌ی زمین که به همین اندازه مؤثر است، مسئله‌ی طرفداری از محیط‌زیست است که روش‌های زندگی را با شرایط فیزیکی سیاره‌ی زمین مربوط می‌کند (واترز، ۱۳۷۹).

بحث جهانی شدن رابطه‌ی قوی و مستقیمی با سلامت و پاک نگه‌داشتن محیط‌زیست دارد. اگر مسائل فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جریان جهانی شدن با سؤالات متفاوت و بدون پاسخی روبه‌رو هستند، حفاظت از محیط‌زیست، طبیعت و منابع طبیعی دچار این سؤالات نیستند و تکلیفشان کاملاً مشخص است و بایستی جهانی بشوند و با دید جهانی به آن‌ها نگریسته شود. هابرماس در این زمینه می‌نویسد: فرسایش محیط‌زیست و اعتماد ناپذیر فناوری عالی مخاطرات تازه‌ای آفریده است که به مرزهای ملی بی‌اعتنا است. «چرنوبیل»، «حفره اوزن» و «باران‌های اسیدی» از جمله حوادث و تحولات اکولوژیکی‌اند که دارای چنان دامنه و حدتی هستند که نمی‌توان از درون چارچوب‌های ملی به آن‌ها پرداخت، از همین رو این‌ها ظرفیت دولت‌های منفرد را در حفظ نظم داخلی از کار می‌اندازند. هیچ اشکالی ندارد که اقتصاد، سیاست یا فرهنگ جهانی بشوند یا نشوند، چون جهانی نشدن آن‌ها ضرری به جامعه و افراد آن نمی‌زند. درنهایت از آنچه هست بدتر نخواهد شد؛ اما چرا محیط زیستی که از تمامی آن‌ها واجب‌تر، مهم‌تر و حساس‌تر است مورد توجه نیست؟ چرا انسان به محیط زیستی که سؤال نمی‌کند و اتفاقاً بسیار حرف گوش کن نیز هست بی‌توجه است؟ (اسلام زاده، ۱۳۸۲).

جهانی شدن تنها عامل مشوق ظهور دانش محیط‌زیست گرا نیست، اما گسترش روابط فوق قلمروی نقش مهمی در آن داشته است. به ویژه تغییرات زیست‌محیطی جهانی موجب تقویت آگاهی از

سریع‌ترین، مطمئن‌ترین، قابل دسترس‌ترین و تأثیرگذارترین ابزار در جهت، اشاعه فرهنگ حفاظت از محیط‌زیست و آموزش و تنویر افکار عمومی رسانه‌های جمعی هستند. برخی از اندیشمندان معتقدند، با استفاده از رسانه‌ها، به راحتی می‌توان یک جریان فکری به وجود آورد بنابراین رسانه‌ها می‌توانند به‌عنوان یکی از مهم‌ترین راهبردها و استراتژی‌ها در امر حفاظت از محیط‌زیست، فرهنگ‌سازی و نهادینه کردن فرهنگ نگهداری از محیط‌زیست ایفای نقش کند. باید اعتراف کرد که رسیدن به توسعه پایدار در سایه توسعه فرهنگ عمومی امکان‌پذیرتر است با همکاری رسانه‌ها شاهد ارتقای سطح فرهنگ عمومی مردم خواهیم بود تا نتایج مطلوب به دست آمده آورده و به قسمت توسعه پایدار هدایت شویم از همین رو اهمیت رسانه‌ها در داشتن آینده‌ای بهتر و رسیدن به توسعه‌ای پایدار بسیار پررنگ است. با پدیده جهانی شدن و حرکت تندتر به سمت دهکده جهانی و ایجاد بازارهای گسترده و متنوع می‌توان با ایجاد رابطه دوسویه با رسانه‌ها و محیط‌زیست در جهت توسعه پایدار گام برداشت. (همان).

نظریه جهانی شدن محیط‌زیست

در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ بود که مفهوم «محیط جهانی» تثبیت شد. با بروز مسائل زیست‌محیطی مانند انقراض انواع جانوران و گیاهان، گرم شدن هوای زمین، سوراخ شدن لایه‌ی اوزون - که مسائلی‌اند با دامنه‌ی جهانی گرچه ممکن است خاستگاه آن‌ها حتماً جهانی نباشد - مصداق کامل پیدا کرد. مفهوم محیط جهانی به درون‌مایه‌ی اصلی نظریه‌پردازی اجتماعی درباره‌ی جهانی شدن تبدیل شده است و در کنار آن مفاهیم «اقتصاد جهانی»، «ارتباطات جهانی» و «دهکده‌ی جهانی» قرار دارند. همان‌گونه که محیط جهانی در میان نقاط و مردم دور از هم شبکه‌ی جهانی روابط اجتماعی - اقتصادی می‌آفریند، محیط جهانی نیز بیانگر سطح دیگری از رابطه متقابل میان مردم و مکان‌های دور از هم است. برخی مسائل محیطی، همچون بازار

به نظر می‌رسد بین میزان استفاده از ارتباطات در بعد جهانی و گرایش افراد در قبال حفظ محیط‌زیست رابطه وجود دارد.

به نظر می‌رسد بین آگاهی زیست‌محیطی و گرایش به حفظ محیط‌زیست رابطه وجود دارد.

به نظر می‌رسد بین تحصیلات افراد و میزان استفاده از منابع ارتباطات جهانی رابطه وجود دارد.

به نظر می‌رسد بین جنسیت افراد و میزان استفاده آنان از منابع ارتباطات جهانی رابطه وجود دارد.

به نظر می‌رسد بین نوع شغل و میزان استفاده افراد از منابع ارتباطات جهانی رابطه وجود دارد.

به نظر می‌رسد بین میزان درآمد افراد و میزان استفاده از منابع ارتباطات جهانی رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

این پژوهش با استفاده از روش پیمایش انجام‌شده است. همچنین بر اساس چارچوب نظری، متغیرها و شاخص‌های مسئله تعیین و از طریق پرسشنامه اطلاعات جمع‌آوری شد. با توجه به این‌که واحد تحلیل، بر اساس ماهیت مسئله، شهروندان فرد است، جامعه آماری این بررسی را شهروندان شهر تهران تشکیل داده‌اند.

با توجه به این‌علت برآورد دواس از حجم نمونه توسط پاره‌ای از ویژگی‌های جمعیت و میزان خطای نمونه‌گیری، نمونه‌ای با تعداد ۲۷۷ نفر برای جمع‌آوری اطلاعات مناسب تشخیص داده شد (دواس، ۱۳۸۸). شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای با حجم متناسب است.

در این پژوهش از پرسشنامه‌ی محقق ساخته استفاده شده که از دو بخش اصلی تشکیل شده است. بخش اول شامل گویه‌هایی است که میزان دسترسی و بهره‌مندی از ارتباطات جهانی را می‌سنجد و قسمت دوم نیز گرایش به حفظ محیط‌زیست را مورد سنجش قرار می‌دهد. سوالات به صورت طیف لیکرت و بسته طراحی شده است. با توجه به این تعریف برای اندازه‌گیری اعتبار ابزار سنجش از اعتبار محتوایی و

آسب‌هایی شده است که عقل‌گرایی انسان محورانه ممکن است ایجاد کند. در اثر تحولات رخ داده (مثل تغییرات آب و هوایی و از دست رفتن تنوع زیستی) که راه‌گریزی برای آن به‌جز ترک کردن کره‌ی زمین وجود ندارد، درک وابستگی انسان به شرایط زیست‌محیطی تقویت شده است. به‌علاوه، برخی از اشخاص به دلیل نامعقول بودن بسیاری از فعالیت‌های اقتصادی جهانی از دیدگاه بوم‌شناختی به تفکر محیط‌زیستی روی آورده‌اند (شولت، ۱۳۸۶).

ردیابی توجه‌گیدنز به موضوع محیط‌زیست را می‌توان از تحلیل وی درباره‌ی جهانی‌شدن نیز دریافت. گیدنز مسائل زیست‌محیطی را حاصل صنعت‌گرایی می‌داند که نتیجه‌ی آن دگرگونی‌های بالفعل و بالقوه زیست‌محیطی است که بر روی سیاره‌ی زمین رخ می‌دهد و هیچ‌کس از تأثیر آن برکنار نیست. گیدنز معتقد است که در دنیای نو و دنیای جهانی که در پی فشرده شدن زمان و مکان پیوندی میان محلی و جهانی پدید آمده مسئله محیط‌زیست ملموس‌ترین تجربه‌های جهانی‌شدن است. سیاست‌های زیست‌محیطی تنها برآمد خطرهای زیست‌محیطی که وجود آن‌ها هر دم بیشتر حس می‌شود نیست. بلکه تقاضای دم‌افزون برای اخلاقی کردن دوباره‌ی نظام‌های انتزاعی سازمان‌دهی اجتماعی که دیگر در هیچ شیوه‌ی معنی‌داری برای علاقه‌مندان آن در نظر گرفته نمی‌شود نیز آنرا تغذیه می‌کند. بدین ترتیب، گیدنز توجه دم‌افزون به موضوع‌های زیست‌محیطی و بروز سیاست‌های زیست‌محیطی را پیشرفت‌هایی می‌داند که آشکارا، از لحاظ مطرح‌شدن پرسش‌های اخلاقی درباره‌ی نظم اجتماعی نو و نهادها اصول اخلاقی آن، اخلاقی‌اند (بری، ۱۳۸۰).

فرضیات تحقیق

به نظر می‌رسد بین میزان استفاده از ارتباطات در بعد جهانی و افزایش آگاهی برای حفظ محیط‌زیست رابطه وجود دارد.

۱۳۷۲). گرایش دارای سه بعد عاطفه، شناخت و رفتار است.

محیط‌زیست

محیط‌زیست دست‌کم به معنای امروز آن در بسیاری از زبان‌ها یک اصطلاح نو و تازه است و سلیقه‌ی کاربرد آن به قرن نوزدهم بازمی‌گردد و این اصطلاح از آغاز دهه‌ی ۱۹۶۰ کاربرد پیوسته پیدا کرده است. محیط‌زیست یعنی محیطی که بشر در آن زندگی می‌کند یعنی کره‌ی زمین و فضای پیرامون.

رنه ماهو محیط‌زیست را این‌گونه تعریف می‌کند: «محیط‌زیست تقریباً همه‌چیز را در برمی‌گیرد، هم انسان هم طبیعت و هم روابط بین این دو را شامل می‌شود و در کلیه فعالیت‌های بشر تأثیر دارد و ضمناً از آن متأثر می‌شود و در یک تعریف کلی محیط‌زیست عبارت است از مجموعه شرایط بیرونی که در طول عمر یک موجود زنده همانند انسان بر او اثر می‌گذارد و یا از او اثر می‌پذیرد». تعریف دیگر از مقدمه بیانیه کنفرانس سازمان ملل درباره محیط‌زیست و انسان در سال ۱۹۷۲ در استکهلم است که به دولت‌ها اعلام می‌کند: «انسان مخلوق و شکل‌دهنده‌ی محیط‌زیست خوداست، این عبارت به معنی آن است که محیط زیستی که به دست انسان ساخته شده و نیز باید موردتوجه قرار گیرد به گونه‌ای که آن را باید بخشی یا دست‌کم جز اصلی محیط طبیعی به حساب آورد. به‌طور ساده‌تر محیط‌زیست را می‌توان این‌گونه تعریف کرد: آنچه فرایند زیستن را احاطه کرده و با آن در کنش و واکنش متقابل است». (دبیری، ۱۳۷۶).

حفظ محیط‌زیست

به هرگونه عملیاتی که برای نگهداری و صیانت از محیط‌زیست، منابع طبیعی و یا جلوگیری از تخریب آن‌ها و نیز روش‌هایی که برای کنترل عناصر تخریب محیط‌زیست و سرانجام نظارت بر حفظ آن صورت می‌گیرد حفاظت از محیط‌زیست گفته می‌شود. (ویکی‌پدیا).

صوری با استناد به سخنان و دریافت اتفاق نظر آنان در خصوص شاخص‌های تعیین‌شده به دست آمد. برای تعیین میزان پایایی در این پژوهش از آماره‌ی آلفای کرونباخ نرم‌افزار SPSS بهره جستیم که ضریب پایایی (روایی) کل طیف را مشخص می‌کند که آلفای کرونباخ پرسشنامه برابر با ۸۰ بوده است.

تعریف نظری مفاهیم

فرانک وبستر در کتاب نظریه‌های جامعه‌ی اطلاعاتی خود جهانی‌شدن ارتباطات را چنین تعریف کرده است: «شکل‌گیری محیطی نمادین که به سراسر کره دسترسی دارد و تا حد بسیار زیادی توسط شرکت‌های فراملی و رسانه‌ای سازمان‌دهی شده است». (وبستر، ۱۳۸۰).

ارتباطات جهانی نیز چون ارتباطات الکترونیک با واسطه و رسانه‌ای است که بیشتر در قالب اینترنت و سایر رسانه‌های اطلاعاتی است پس در فضای نوین حاکم بر جهانی‌شدن ارتباطات، شرایط و وضعیتی است که در آن ابزارهای ارتباطی نوین چون اینترنت فعالیت می‌کند، زمان بی‌زمان و هم‌زمانی، اینجا و همه‌جایی، ازجاکنده شدن و بی‌مکانی، فضای لامکانی، فشردگی زمان و مکان و... از ویژگی‌های زمان و مکان و... از ویژگی‌های مکان و... از ویژگی‌های شاخص فضای نوین است. (باقری طادی، ۱۳۸۵).

گرایش

گرایش گفته‌ای ارزیابی‌کننده است و چگونگی احساس شخصی را به چیزی نشان می‌دهد و می‌تواند به‌عنوان یک نگرش و آمادگی برای پاسخگویی مطلوب یا نامطلوب نسبت به اشیاء، اشخاص، مفاهیم یا هر چیزی تلقی شود. (آرمیچل، ۱۳۷۳).

گرایش‌ها دربرگیرنده‌های فکر، احساس و نحوه‌ی دلخواه رفتار نسبت به موضوع گرایش هستند، ولی آنچه در تعیین رفتار دلخواه دخالت دارند. عبارت‌اند از: تمایل افراد به انجام آن رفتار، هنجارهای اجتماعی، عادت‌های پیامدهای مورد انتظار رفتار، تجارب پیشین و تأثیر انتظار است در موقعیت‌های قبلی. (شکرکن،

یافته‌های پژوهش

الف-۱) ویژگی‌های جمعیتی نمونه: تعداد ۴۴٪ از پاسخگویان را زنان و تعداد ۵۶٪ از پاسخگویان را مردان و میانگین سنی آنان ۳۸/۳۱ بوده است. ۲۸/۳ درصد (بیشترین فراوانی) از پاسخگویان سطح تحصیلات تا مدرک لیسانس و ۲٪ درصد (کمترین فراوانی) از پاسخگویان بی‌سواد بوده‌اند. ۳۰٪ درصد پاسخگویان مشاغل طبقه‌ی بالای جامعه، ۵۰٪ درصد از پاسخگویان مشاغل طبقه‌ی متوسط و ۲۰٪ درصد پاسخگویان نیز مشاغل رده پایین را اشغال نموده‌اند. میانگین درآمد جمعیت نمونه ۱۱۸۴۰۰۰۰ ریال بوده است.

الف-۲) نتایج توصیفی متغیر وابسته

الف-۲-۱) گرایش به حفظ محیط زیست

مجموعاً ۲۹/۸ درصد افراد پاسخگو گرایش‌های زیست‌محیطی بسیار پایینی داشته‌اند. بیشترین میزان گرایش، گرایش شناختی به میزان ۴۶/۵ است. کمترین میزان شناخت، شناخت عاطفی به میزان ۲۱/۴۹ است. میانگین گرایش شناختی به میزان ۳۱/۳ است. مطالعه داده‌ها در این حوزه‌ها نشان می‌دهد که منابع آگاهی‌بخش و به دنبال آن شناخت افراد را تقویت می‌کند مجاری مختلفی دارد (یکی از این منابع ارتباطات جهانی است) که میزان شناخت افراد را ارتقا می‌بخشد.

الف-۲-۲) آگاهی

نتایج نشان می‌دهد که بیشترین آگاهی، به میزان ۵۰/۴ است و کمترین آگاهی، به میزان ۱/۶ است. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان ادعا نمود که آگاهی افراد در قبال محیط‌زیست از مجاری مختلف اطلاعاتی افزایش یافته است.

ب) نتایج توصیفی متغیر مستقل

۱) میزان استفاده از ارتباطات جهانی

پاسخ‌ها نشان می‌دهد که حدود ۶۵/۳ درصد افراد به اینترنت دسترسی داشته و از تارنماهای آن استفاده می‌نمایند. در حدود ۷۵/۰ افراد از منابع اطلاعاتی از جمله رادیو و تلویزیون، مجلات و مقالات علمی داخلی و خارجی استفاده می‌کنند.

همچنین بر اساس پاسخ افراد ۵۱/۷ پاسخگویان به ماهواره دسترسی داشته و به تماشای آن می‌پردازند. حدود ۴۷/۷ افراد اذعان داشته‌اند که تجربه سفرهای خارجی را داشته‌اند.

ج) آزمون فرضیات

بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و میزان

دسترسی به جهانی شدن ارتباطات

نتایج آزمون برای سنجش رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و دسترسی و بهره‌مندی از جهانی شدن ارتباطات نشان می‌دهد که: نتیجه آزمون فی با ارزش $\text{value} = 0/849$ و سطح معناداری $\text{sig} = 0/205$ نشان می‌دهد بین جنسیت و دسترسی به جهانی شدن ارتباطات رابطه معناداری وجود ندارد. (فرضیه ششم). آزمون پیرسون برای سنجش رابطه بین درآمد و دسترسی به جهانی شدن ارتباطات نشان می‌دهد که: $r = 0/043$ و سطح معناداری $\text{sig} = 0/494$ بنابراین بین درآمد افراد و دسترسی به جهانی شدن ارتباطات رابطه معنادار و مثبتی وجود ندارد. (فرضیه هفتم)

نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه برای آزمون رابطه بین گروه‌های شغلی و دسترسی و بهره‌مندی از جهانی شدن ارتباطات نشان می‌دهد که: $F = 2/276$ و سطح معناداری $\text{sig} = 0/106$ است بنابراین بین گروه‌های شغلی و دسترسی به جهانی شدن ارتباطات رابطه‌ای وجود ندارد. (فرضیه ششم). همچنین نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه بین گروه‌های تحصیلی و دسترسی و بهره‌مندی از جهانی شدن ارتباطات با مقدار $F = 3/207$ و سطح معناداری $\text{sig} = 0/003$ بین گروه‌های تحصیلی و میانگین دسترسی به جهانی شدن ارتباطات اختلاف معنادار وجود دارد. آزمون شفه نیز نشان می‌دهد که افراد با سطح تحصیلات ابتدایی با افرادی که دارای سطح تحصیلات لیسانس و فوق لیسانس و بالاتر هستند، افراد با سطح تحصیلات ابتدایی با افرادی که دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر هستند، افراد با سطح تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر هستند، افرادی که با سطح تحصیلات راهنمایی هستند با افرادی که با سطح تحصیلات لیسانس هستند، افرادی که دارای سطح تحصیلات

آگاهی زیست‌محیطی و گرایش شناختی است. ضریب همبستگی پیرسون ($r=0/456$) نشان‌دهنده رابطه مثبت، بالا و معنادار بین دو متغیر آگاهی زیست‌محیطی و گرایش رفتاری است. ضریب همبستگی پیرسون ($r=0/290$) نشان‌دهنده رابطه مثبت، متوسط و معنادار بین دو متغیر آگاهی و گرایش عاطفی است. ضریب همبستگی پیرسون با مقدار ($r=0/485$) نشان‌دهنده رابطه مثبت، نسبتاً بالا و معنادار بین دو متغیر آگاهی زیست‌محیطی و رفتار مشارکتی است. همبستگی پیرسون ($r=0/283$) رابطه مثبت، متوسط و معنادار بین دو متغیر آگاهی زیست‌محیطی و رفتار مداخله‌ای نشان می‌دهد. بدین ترتیب نتایج به‌دست‌آمده از آزمون پیرسون نشان می‌دهد که هرچه میزان آگاهی زیست‌محیطی افراد افزایش یابد گرایش به حفظ محیط‌زیست (در ابعاد چندگانه آن) افزایش پیدا می‌کند. (جدول ۲)

تحلیل رگرسیون

در این روش، با اطلاعاتی که از مجموعه متغیرهای مستقل وجود دارد، مقادیر متغیر وابسته پیش‌بینی می‌شود. ضرایب رگرسیون غیراستاندارد (b) به اثر مشترک متغیرهای مستقل، اشاره دارند؛ یعنی مقدار تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته را زمانی که تمام متغیرهای مستقل دیگر در معادله حضور دارند را نشان می‌دهد (دواس، ۱۳۷۶: ۲۱۲)؛ اما مقادیر ضرایب استاندارد (B) برای ارزیابی اثر نسبی هر یک از متغیرهای مستقل به‌طور جداگانه به کار می‌رود (همان، ۲۱۵). تبیین کلی متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل نیز به‌واسطه ضریب همبستگی چند متغیره (R^2) مشخص می‌شود. (جدول ۳)

جدول نشان می‌دهد که متغیر ارتباطات جهانی در سطح ۹۹/۹ درصد ($sig=0/000$)، متغیر آگاهی در سطح ۹۹ درصد ($sig=0/000$) معنی‌دار می‌باشند.

معادله رگرسیون را می‌توان به شرح ذیل نوشت:

$$Y = 0/591 + 0/57/449(\text{ارتباطات جهانی}) + 0/7(\text{آگاهی})$$

دیپلم هستند با افرادی که دارای سطح تحصیلات لیسانس و فوق‌لیسانس و بالاتر هستند در میانگین دسترسی و بهره‌مندی از جهانی‌شدن ارتباطات اختلاف معناداری دارند. (فرضیه چهارم)

رابطه بین میزان استفاده از ارتباطات در بعد جهانی و گرایش به حفظ محیط‌زیست

(فرضیه دوم)

نتایج آزمون پیرسون بین رابطه جهانی‌شدن ارتباطات و گرایش به حفظ محیط‌زیست (هر سه بعد گرایش که شامل عاطفی، شناختی و رفتاری است) با مقدار $r=0/144$ و سطح معناداری $sig=0/021$ نشان‌دهنده وجود رابطه بین این دو متغیر است. همچنین آزمون پیرسون با مقدار $r=0/143$ و سطح معناداری $sig=0/021$ نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار و البته ضعیف بین دو متغیر جهانی‌شدن ارتباطات و گرایش عاطفی است. فرض وجود جهانی‌شدن ارتباطات با گرایش رفتاری (در هر دو بعد مداخله و مشارکت) رد شده است. همچنین فرض وجود رابطه معنادار بین جهانی‌شدن ارتباطات و گرایش شناختی رد می‌شود. (جدول ۱)

بررسی رابطه میزان استفاده از ارتباطات در بعد جهانی‌شدن و آگاهی زیست‌محیطی.

(فرضیه اول)

ضریب همبستگی پیرسون ($r=0/20$) و سطح معناداری $sig=0/000$ بین جهانی‌شدن ارتباطات و آگاهی زیست‌محیطی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. به‌عبارت‌دیگر هر چه بهره‌گیری از جهانی‌شدن ارتباطات بیشتر باشد آگاهی زیست‌محیطی نیز افزایش پیدا می‌کند.

بررسی رابطه بین آگاهی زیست‌محیطی و گرایش به حفظ محیط‌زیست (فرضیه چهارم)

ضریب همبستگی پیرسون ($r=0/517$) نشان می‌دهد بین آگاهی زیست‌محیطی و گرایش به حفظ محیط‌زیست رابطه مثبت، بالا و معناداری وجود دارد. به همین ترتیب ضریب همبستگی پیرسون ($r=0/631$) نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار بین دو متغیر

جهانی میزان گرایش افراد به حفظ محیط‌زیست افزایش می‌یابد.

نتایج آزمون پیرسون نشان داده‌اند که بین دسترسی به جهانی‌شدن ارتباطات و گرایش به حفظ محیط‌زیست با مقدار آماره پیرسون $0/15$ و سطح معناداری $0/021$ رابطه مثبت و معنادار وجود دارد که بیانگر این نکته است که با افزایش میزان بهره‌مندی از ارتباطات جهانی میزان گرایش‌های زیست‌محیطی افراد افزایش می‌یابد. نتایج آزمون بررسی رابطه بین آگاهی زیست‌محیطی (متأثر از جهانی‌شدن ارتباطات) و گرایش‌های زیست‌محیطی نیز با مقدار آماره پیرسون $0/517$ و سطح معناداری $0/000$ رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همان‌طور که تئوری پارک (۱۹۹۸) در مورد تأثیر افزایش دانش و آگاهی زیست‌محیطی افراد میزان حمایت و حفاظت محیط‌زیست از سوی افراد افزایش می‌یابد تأیید می‌شود. پارک معتقد است هنگامی که افکار عمومی اطلاعات بهتری در مورد مباحث محیط‌زیست به دست می‌آورد، چشم‌انداز بهتری از بهبود و توسعه مثبت نسبت به دفاع از گرایش‌های منفی وجود دارد. بیشترین اهمیت تأثیر بهبود اطلاعات و افزایش آموزش‌های زیست‌محیطی تغییر رفتار افراد است.

اما آنچه از آزمون فرضیات برآمد جهانی‌شدن ارتباطات و گرایش‌های و البته آگاهی زیست‌محیطی رابطه مثبت و معناداری را نشان داده‌اند. لولان، ایو (۱۳۷۳) به دنبال مباحثی که در مورد عوامل مؤثر بر حفظ محیط‌زیست مطرح می‌کند تأثیر جهانی‌شدن را به این عبارات بیان کرده است: در این میان جهانی‌شدن ارتباطات پدیده‌ای قدرتمند است که باعث گسترش دانش و آگاهی می‌شود. دانش و آگاهی باعث پردازش تئوری زیست‌محیطی در عرصه‌ی منطقی و استدلال‌های که در آن عرصه تئوری‌های زیست‌محیطی به‌دوراز افراط و تفریط در جهت ارتقا دید زیست‌محیطی در جهان خواهد بود. اگر جهانی‌شدن حاکمیت مطلق دولت را تهدید می‌کند اما برای مسائل زیست‌محیطی، یک فرصت تازه‌ای جهت افزایش همکاری و ملاحظات زیست‌محیطی ایجاد می‌کند.

اما قضاوت در مورد سهم و نقش هریک از متغیرهای در تبیین متغیر وابسته را باید به مقادیر بتا واگذار کرد؛ زیرا این مقادیر استاندارد شده بوده و امکان مقایسه و تبیین سهم نسبی هریک از متغیرها را فراهم می‌سازد. بر اساس بتای به‌دست‌آمده برای جهانی‌شدن ارتباطات، به ازای یک واحد تغییر در جهانی‌شدن ارتباطات به‌اندازه $0/315$ در انحراف معیار متغیر وابسته تغییر ایجاد می‌شود. همچنین به ازای یک واحد تغییر در انحراف معیار آگاهی به‌اندازه $0/239$ در انحراف معیار متغیر وابسته تغییر ایجاد می‌شود؛ بنابراین جهانی‌شدن ارتباطات در تبیین متغیر وابسته بیشتر از سایر متغیرهاست.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که ذکر شد موضوع پژوهش بررسی تأثیر جهانی‌شدن ارتباطات بر گرایش به حفظ محیط‌زیست است. گرایش‌ها و باورها درباره رابطه بین انسان و محیط‌زیست، تعیین‌کننده رفتارهای حفاظتی یا چارچوب‌های مرجعی هستند که هنگام تعامل با محیط‌زیست از آن‌ها استفاده می‌شود. در این رابطه می‌توان گفت که طرز فکر ما اولین چیزی است که وارد محیط می‌شود و با شکل‌دهی چگونگی ارزش‌گذاری اجزای مختلف زیست‌بوم، چگونگی رفتار ما با آن را تعیین می‌کند. لذا نوع رفتار ما با محیط‌زیست تا حد زیادی به چگونگی درک ما از رابطه خود به آن وابسته است اینکه ما چه شناختی از مسائل محیط زیستی داریم، چگونه برای محیط‌زیست ارزش قائلیم، تعیین‌کننده این است که نقش و عملکرد خود را بر زمین و محیط‌زیست چگونه می‌بینیم و برای به اشتراک گذاردن این منابع با دیگران، چگونه رفتار می‌کنیم.

در مورد گرایش به حفظ محیط‌زیست یافته‌های پژوهش حاکی از این هستند که گرایش افراد موردبررسی که در سه سطح شناختی، عاطفی و رفتاری (در دو بعد مداخله‌ای و مشارکتی) موردسنجش قرار گرفته است، به‌تبع افزایش بهره‌مندی از ارتباطات

است که برای نگهداری از منابع و محیط‌زیست به رسانه‌ها و ارتباطات بها داده شود. یافته‌های پژوهش نشان داد که آگاهی تأثیر بالایی بر گرایش‌های زیست‌محیطی دارد بنابراین پیشنهاد می‌شود نهادها و دستگاه‌های متولی فرهنگ در آموزش و آگاهی بخشی موضوع محیط‌زیست بذل توجه داشته باشند. به‌جز شناخت و آگاهی حفاظت محیط‌زیست نیازمند رفتارهای مناسب کشگران اجتماعی است بنابراین لازم است افراد در این زمینه مشارکت داده شوند و بسترهای مشارکت فراهم شود و سعی در رفع موانع شود. پژوهش حاضر که در شهر تهران انجام گرفته است ممکن در زمینه‌ی سنجش برخی متغیرهای زمینه‌ای با دیگر بخش‌های کشور متفاوت باشد به‌عنوان مثال جنسیت متغیری است که در مناطق دیگر و با در نظر گرفتن دیگر متغیرها همچون تحصیلات، شغل و درآمد و تأثیر آن بر گرایش‌های زیست‌محیطی مورد سنجش قرار گیرد. شاید بتوان گفت شهر تهران به خاطر مناسب بودن بستر تحصیل و... سنجش این متغیر واریانس نداشته باشد. همچنین سنجش رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و دسترسی به منابع ارتباطی در دیگر مناطق هم پیشنهاد می‌شود.

همچنان که گیدنز (۱۳۸۷) بیان داشته است: منابع اطلاعاتی که فرد در معرض آن قرار می‌گیرد و از طریق آن آگاهی فرد افزایش و ارتقا می‌یابد و به عبارتی منابع اطلاعاتی که فرد به آن‌ها دسترسی داشته و از آن بهره‌مند می‌گردد نقش مهمی در افزایش آگاهی فرد دارد. در این میان رسانه‌های ارتباطی از جمله رسانه‌های نوین الکترونیکی یکی از منابع مهم در ایجاد، ارتقا و افزایش آگاهی افراد است. چنانچه درست باشد که رسانه‌های همگانی بر جهت دادن به گرایش‌ها و رفتارهای عامه یا شدت بخشیدن به آن‌ها تأثیر دارند، باید دانست که با برنامه‌ریزی‌های زمان‌بندی‌شده‌ی خود در عرصه‌ی رخدادهای موفق می‌شوند بر گرایش‌های مردم به موضوع‌های مختلف تأثیر بگذارند. همان‌طور که ذکر آن رفت ارتباطات و رسانه‌ها یکی از مهم‌ترین وسایل در افزایش میزان آگاهی و شناخت و گرایش‌های زیست‌محیطی هستند. اولین مباحث زیست‌محیطی برای اولین بار توسط رسانه‌ها مدنظر قرار گرفت. تحلیل‌گران محیط‌زیست برای خود قوانین پیوسته‌ای تعریف کرده‌اند و این افراد متخصص در حال تجزیه و تحلیل پیچیدگی‌ها و تغییرات شرایط جهان هستند. آن‌ها در تلاش‌اند تا با بحث و تبادل نظر و به کمک رسانه و وسایل ارتباطی به هدف بلندمدت خود در جهت پایداری محیط‌زیست دست یابند. برای آن‌ها اتفاقات زیست‌محیطی چیزی نیست که به‌سادگی از آن عبور کنند چه مشکلاتی که محیط‌زیست ظاهراً به روند توسعه وارد می‌کند و چه آن بخشی که محیط‌زیست قربانی توسعه بی‌رویه صنعت می‌شود این تحلیل‌های زیست‌محیطی موجب افزایش توجه عموم مردم می‌شود آن‌ها را درگیر مسائل محیط‌زیست می‌کند. در هر صورت ممکن حساسیت افکار عمومی به‌وسیله رسانه‌ها و ارتباطات برانگیخته می‌شود.

به نظر می‌رسد تجزیه و تحلیل‌های رسانه‌ای از محیط‌زیست نقش اساسی حکمرانی مطلوب زیست محیطی بر عهده دارد از همین رو عقلانی‌ترین کار این

جدول ۱ - ضریب همبستگی پیرسون متغیر مستقل با متغیر وابسته و مؤلفه‌های آن

متغیر وابسته	مقدار ضریب همبستگی	سطح معناداری	رابطه یا عدم وجود رابطه
گرایش به حفظ محیط زیست	۰/۱۵	۰/۰۲۱	همبستگی و رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.
گرایش شناختی	۰/۰۹۳	۰/۱۲۵	همبستگی و رابطه وجود ندارد.
گرایش عاطفی	۰/۱۱۳	۰/۰۵۹	همبستگی و رابطه وجود ندارد.
گرایش رفتاری	۰/۰۸۱	۰/۱۸۲	همبستگی و رابطه وجود ندارد.

جدول ۲ - ضریب همبستگی آگاهی زیست‌محیطی و گرایش به حفظ محیط‌زیست

متغیر وابسته	مقدار ضریب	سطح معناداری	رابطه یا عدم رابطه
گرایش	۵۱/۷	۰/۰۰۰	همبستگی و رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.
گرایش شناختی	۰/۶۳۱	۰/۰۰۰	همبستگی و رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.
گرایش عاطفی	۰/۲۹۰	۰/۰۰۰	همبستگی و رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.
گرایش رفتاری	۰/۴۵۶	۰/۰۰۰	همبستگی و رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.
گرایش رفتار مشارکتی	۰/۴۸۵	۰/۰۰۰	همبستگی و رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.
گرایش رفتار مداخله‌ای	۰/۲۸۳	۰/۰۰۰	همبستگی و رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد.

جدول ۳ - تحلیل رگرسیون گرایش

متغیرهای وارد شده	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	ضریب T	سطح معناداری	Durbin watson	ضریب تورم واریانس	Tolerance
	B	انحراف معیار						
* مقدار ثابت	۵۷/۴۴۹	۲/۳۰۹	۲۴/۸۸۰	۰/۰۰۰	۱/۷۷۹
* ارتباطات جهانی	۰/۵۹۱	۰/۱۰۴	۰/۳۱۵	۵/۶۹۱	۰/...		۰/۸۶۶	۱/۱۵۵
** آگاهی	۲۲/۳۱	۰/۵۳۲	۰/۳۳۹	۳/۸۲۰	۰/...		۰/۸۰۸	۱/۲۲۷
نتایج همبستگی چندمتغیره	ضریب همبستگی چندمتغیره	ضریب تعیین	ضریب تعدیل شده	انحراف از معیار برآورد	F	سطح معناداری		
	۰/۶۰۱	۰/۳۶۲	۰/۳۴۹	۱۵/۱۰۸	۲۸/۴۴۳	۰/۰۰۰		

فهرست منابع

- اسلام زاده، وحید (۱۳۸۲). مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی محیط زیست. سازمان سبز حزب اسلامی کار. تهران.
- لولان، ایو (۱۳۷۳). جهان زیست و بحران محیط زیست. منوچهر فیروز عسگری. انتشارات: دانشگاه فردوسی مشهد. شماره ۱۶۶.
- باقری طادی، شهلا (۱۳۸۵). جهانی‌شدن ارتباطات و تأثیر آن بر بعد فرهنگی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. پایان نامه دکتری روابط بین‌الملل. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات. تهران.
- بری، جان (۱۳۸۰). محیط‌زیست و نظریه‌های اجتماعی. حسن پویان و نیره توکلی. تهران: نشر سازمان محیط‌زیست.
- دبیری، فرهاد (۱۳۷۶). مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط‌زیست. تهران: نشر سازمان حفاظت از محیط‌زیست.
- دبیری، فرهاد - واحد ناوان، عارف (۱۳۹۰). رسانه‌ها و توسعه حقوق محیط‌زیست. رسانه‌ها و توسعه حقوق محیط‌زیست. سال ششم. شماره سیزدهم.
- دواس، دی، ای (۱۳۸۸). پیمایش در تحقیقات علوم اجتماعی. هوشنگ نائبی. تهران: نشر نی.
- عابدی سروستانی، احمد، شاه ولی، منصور، محقق داماد، سید مصطفی (۱۳۸۶). ماهیت دیدگاه‌های اخلاق زیست‌محیطی با تأکید بر دیدگاه اسلامی. اخلاق در علوم فناوری. شماره ۱.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵). عصر اطلاعات. حسن چاووشیان. تهران: طرح نو.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی. حسن چاووشیان. تهران: نشر نی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۷). تجدد و تشخیص. ناصر موفقیان. تهران: نشر نی.
- سوری، جواد (۱۳۸۰). اقتصاد و اطلاعات بازیگران اصلی جهانی‌شدن. روزنامه همشهری ۲۷ فروردین. تهران.
- شکرکن، حسین (۱۳۷۲). جزوه درسی. دانشگاه شهید چمران دانشگاه اهواز.
- شریفی، منصور (۱۳۷۵). بررسی گرایش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران به مهاجرت از کشور. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده‌ی علوم اجتماعی. دانشگاه تهران.
- شولت، یان آرت (۱۳۸۶). جهانی‌شدن. مسعود کرباسیان. انتشارات علمی و فرهنگی. تهران.
- محسنی، منوچهر (۱۳۷۹). بررسی آگاهی، نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی فرهنگی در ایران. دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور. تهران.
- واترز، مالکوم (۱۳۷۹). جهانی‌شدن. اسماعیل مردانی. سیاوش مریدی. تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- ویستر، فرانک (۱۳۸۳). نظریه‌های جامعه‌اطلاعاتی. ترجمه اسماعیل قدیمی. تهران: انتشارات قصیده‌سرا. چاپ دوم.
- Kaiser F, Wolfing S, Urs F (1999). Environmental Attitude Attitude And Ecological Behaviour – Eth Zurich, Zurich, Switzerland, Universittal Bern, Switzerland: Otto- Von – overike. Universitat. Germany.
- Hansen A (1991). The media and the social construction of the environment. Media culture and society.sage.London; 11: 443-458.
- Hayden M (2010). The International Baccalaureate Diploma and Student attitudes: An exploratory study-Attitudes and attitude change.Journal of Research in International Education.Bath, UK University.
- Jana L, Meiheld AJ (2005). Adolscnt Environmental Behavior Csn knowledge, Attitudes, Self, Efficacy Make a Diffrence? – Environment & Behavior. volum37.number4.Washington
- Kapoor N (2011). Rol of mass media in promotion of environmental awareness along with skill development among the people of shiringverpur, Allahabad district,India,proceedings from International conference on chemical,biological and environment science
- Ostman R.E&Parker/J.L/1987-Impact of educatin.age/newspaper and behaviors. Environmental education nu19-3-90
- Park,Jung Sam (1998) The Impact of Social,Political,And Economic Forces on Environmetal Protection Efforts - Degree of Doctor Of Public

Administration School of Public Affairs
and Administration Western – Mishigan
University

Salehi, Sadegh (2008) A Study Of
Factors Underpinning Environmental
Attitudes And Behaviours. The
Unuversity of Leeds

Sang bum shin (2004). Ecnomic
globalization and the environment in
china: acmparative case study of Shan
Jang and Dalian-the Jornal of
environment&development; vol 13: 3.

Soumyanda Dianda.2006-

Globalalization and Environment: can
pollution have Hypothesis alone explain
the impact of Globalization on
Environment?

[www. Wikipedia.com](http://www.Wikipedia.com)